

FŐTITKÁRHELYETTESI KONCEPCIÓ

Főtitkári koncepciómban ismertettem néhány lehetséges stratégiai célt, azokon belül konkrét javaslatokat, és a célok megvalósításához szükséges eszközöket. E célok megvalósítása véleményem szerint előre viheti mind az Akadémiát mind a magyar tudományos életet. A főtitkári koncepció gondolatait itt nem ismételtem meg. Amennyiben főtitkárhelyettesként módom lenne a főtitkári koncepció céljait megvalósítani, természetesen megtenném.

A Magyar Tudományos Akadémia elnökségének jelenlegi munkamegosztása szerint a főtitkárhelyettes a főtitkár munkáját támogatja és szükség esetén helyettesíti őt, miközben az elnök által átruházott hatáskörben önálló felelősséggel irányítja az Akadémia néhány kiemelt, országos jelentőségű programját és kulturális tevékenységét. Részt vesz az MTA külső képviselőjében és szakmai felügyeletet gyakorol több olyan terület felett, amely az Akadémia tudományos és társadalmi jelenlétét formálja. Felügyeli a Művészeti Gyűjteményt, vezeti a Kulturális Javak Osztályát, valamint irányítja a Magyar Tudomány Ünnepe rendezvénysorozatát. Mindezek mellett nyitott azokra az új feladatokra is, amelyek az Akadémia tudományos küldetésének megerősítését, társadalmi jelenlétének szélesítését és partnerségi kapcsolatrendszerének fejlesztését szolgálják. Ebben a hatáskörben maradva, és messzemenőleg elismerve az előző ciklus eredményeit ezeken a területeken, az alábbiakban néhány javaslattal gazdagítanám a főtitkárhelyettes lehetséges tevékenységi körét.

Az Akadémia kulturális örökségének gondozása és láthatóvá tétele

A Magyar Tudós Társaság 1825-ben a tudomány és a magyar kultúra közös szolgálatára jött létre. Széchenyi alapító gesztusa a „tudományok és szép művészségek” támogatását együtt jelölte ki az Akadémia feladatának. A Palota megépítésével, a művészeti alkotások rendszeres megrendelésével, a tudós- és művészporthéka gyűjtésével, valamint a könyvtár, kéziratár és zenei gyűjtemények kialakításával az Akadémia az elmúlt két évszázadban az ország egyik legjelentősebb kulturális örökségét hozta létre. Ez az örökség a tudományt és művészetet összekapcsolva dokumentálja a magyar tudomány történetét, és egyedülálló kulturális értékeket jelent a közösség számára. Főtitkárhelyettesként feladatomban tekinteném e hagyaték felelős gondozását, és a 21. század tudományos közössége felé való fokozottabb megnyitását.

Az elmúlt ciklusban jelentős előrelépések történtek az MTA kulturális örökségének gondozásában. Az MTA Titkárságán belül a Kulturális Javak Osztályának létrejötte, a gyűjteményi folyamatok professzionalizálása, valamint a *MuseumPlus* alapú egységes nyilvántartási szakrendszer összehangolása a számviteli nyilvántartással¹ stabil szakmai alapot teremtettek. Erre építve, a következő lépés egy olyan mesterséges intelligenciára támaszkodó, ágens-alapú kultúra-technológiai felület² létrehozása lehet, amely nem egyszerűen adatbázisokat kezel, hanem a kulturális örökséget összefüggő, tematikusan bejárható tudáshálózatként jeleníti meg.

¹ A Magyar Tudományos Akadémia elnökének 7/2024. (III.06.) számú határozata

² Egy ilyen jellegű rendszer részletes működési modellje található Kovács Ilona főtitkári koncepciójának 1. mellékletében, MTA Interaktív Köztestületi Adatbázis néven. Az itt javasolt rendszer a Köztestületi Adatbázistól függetlenül, vagy akár annak egyik elemeként is létrehozható.

A rendszer a meglévő infrastruktúrákra támaszkodva integrálná a műtárgy, kézirat, fotó és hagyaték nyilvántartásokat, kapcsolódási mintázatokat tárna fel, még jobban láthatóvá tenné a tudomány és művészet találkozási pontjait. Egy olyan tudástér jönne így létre, mely támogatja a digitális kiállítások összeállítását, oktatási csomagok létrehozását középiskolák és egyetemek számára, levéltári és hagyatéki anyagok intelligens feltárását, személyre szabott életmű-térképek megalkotását kiemelkedő tudósok és művészek örökségéből.

A Tudomány Ünnepe és az ismeretterjesztés modernizálása

Az előző ciklusban a Magyar Tudomány Ünnepe valódi szellemi fesztivállá vált, szélesedett a témák köre, fiatal kutatók és művészek bevonásával frissült a hangvétele, és a 200 éves jubileum alkalmával olyan programok születtek, amelyek példát mutattak arra, hogyan lehet az Akadémia múltját és jelenét egyszerre bemutatni. A rendezvénysorozat sikere világossá tette, hogy a társadalom részéről jelentős igény mutatkozik a hiteles, közérthető és inspiráló tudománykommunikációra. A digitális térben való megjelenés pedig nagyságrendileg változtatta meg az események iránt érdeklődők számát 2020-tól kezdődően.

A tudományos ismeretterjesztés ma stratégiai jelentőségű. A gyorsuló technológiai és társadalmi változások, az információs zaj, a döntéshozatal növekvő tudásigénye, az áltudományosság terjedése, a tudományellenes attitűdök erősödése és a politikai-ideológiai nyomásgyakorlás olyan környezetet hoznak létre, melyben az Akadémia feladata nem egyszerűen a tudományos kiválóság elismerése, hanem annak következetes képviselője is, hogy mi tekinthető tudásnak, milyen eljárások alapján születik meg a tudományos érv, és hol húzódnak a tudomány határai. A tudományos tájékoztatás a pedagógusok, a döntéshozók, és a civil közösségek számára egyaránt kulcsfontosságú, hiszen javítja a szakpolitikai viták és a társadalmi párbeszéd minőségét.

A nemzetközi trendek szerint a legeredményesebb tudománykommunikációs modellek rövid, vizuálisan erős tartalmakra, interaktív bemutatókra, nyilvános vitaestekre, „tudomány és társadalom” tematikájú fórumokra támaszkodva növelik a tudomány általános elfogadottságát. A *Royal Society* vagy a *Max Planck Társaság* ismeretterjesztő modelljei például különösen hatékonyak tűnnek digitális környezetbe ágyazott programjaikkal és „online” tanulási moduljaikkal. A Magyar Tudományos Akadémia ezekre és saját, a közelmúltban megújult ismeretterjesztési kezdeményezéseire építve olyan modern stratégiát alakíthat ki, amely tiszteletben tartja hagyományait, egyben támaszkodik a XXI. század lehetőségeire.

Részletes szakmai életrajzom a főtitkári koncepció 3. mellékleteként olvasható.

Az MTA rendes tagja, az MTA II. Osztályának elnökhelyettese vagyok. Tagja vagyok a Tudományértékelési Elnöki Bizottságnak, korábban tudományos bizottsági elnökként és több akadémiai zsűri tagjaként is dolgoztam, így közvetlen tapasztalatom van az akadémiai döntéshozatal különböző szintjein. Több évtizedes hazai és nemzetközi kutatói pályám során kutatócsoportokat alapítottam és vezettem, doktori iskolát irányítottam, intézetvezetői és dékánhelyettesi feladatokat láttam el. Lendület-zsűritagként, Bolyai-kuratóriumi tagként és számos nemzetközi kiválósági program bírálójaként közvetlen rálátást nyertem a hazai és nemzetközi tudományértékelési gyakorlatokra és standardokra. Főtitkárhelyettesként az Akadémia kulturális örökségének gondozását, a tudomány társadalmi jelenlétének erősítését és a nemzetközi beágyazottság tudatos erősítését tekinteném elsődleges feladatommá.